

3. Кулик Є.В. Віртуальний простір бібліотеки як середовище освіти та самоосвіти юнацтва. *Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація»*. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/529> (дата звернення 15.04.2023).

4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 09.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 13.05.2023).

5. Створення сучасного інформаційно-освітнього простору шкільної бібліотеки: метод. рек. / [авт.: І. І. Хемчян, А. І. Рубан, О. Л. Гончаренко] ; НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. Київ : [Б. в.], 2021. 56 с. (Серія “На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек”; вип. 24). URL: http://dnrb.gov.ua/wp-content/uploads/2021/12/Modern_library_space.pdf (дата звернення 03.05.2023).

6. Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України», схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 219-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#Text> (дата звернення 05.05.2023).

7. Стратегія розвитку читання на період до 2032 року «Читання як важлива життєва стратегія», схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3.03.2023 р. № 190-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2023-%D1%80#Text> (дата звернення 05.05.2023).

ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НАЦІОНАЛЬНИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Ольга ЗАБОЛОТНЯ,

методист обласного навчально-методичного центру психологічної служби системи освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

Враховуючи нові суспільно-політичні реалії, які виникли у період війни, яку російська федерація веде проти України, усе більшої актуальності набуває національно-патріотичне виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо [2].

Світогляд Європейського Союзу ґрунтується на шести основних цінностях, які є близькими та зрозумілими кожному українцю. Саме вони об’єднують нас з європейцями більше, ніж закони чи міждержавні угоди. Це – повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права та повага до прав людини, включно з правами меншин [2].

В Україні здійснення освіти на основі цінностей не є чимось принципово новим. Місія будь-якого закладу освіти полягає у здійсненні ціннісного орієнтування молодого покоління, а все інше – лише інструментарій для того, щоб допомогти кожному здобувачу освіти бути якомога кращим [3].

Концептуальні засади Нової української школи наголошують, що ефективною відповіддю на виклики сучасності мають стати освіта та виховання, що базуються на загальнолюдських цінностях, сформованості критичного, креативного мислення, соціально значущій мотивації життєдіяльності, тому що українське суспільство, як ніколи, потребує громадян, творчих, здатних на духовне, моральне й соціально-культурне самотворення, на служіння державі та

суспільству. Пріоритетного значення в розбудові нової школи набуває завдання формувати в учнів систему загальнолюдських цінностей – морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність). У центрі освіти має перебувати виховання в учнів відповідальності за себе, за добробут нашої країни. Важливо, щоб кожен заклад освіти став для молодого покоління осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві [3].

Вплив шкільного середовища відіграє вагомую роль у формуванні цінностей. Варто розуміти, що виховання будь-якої цінності або чесноти у собі та інших людях, більше того, в дітях – це титанічна праця. Неправильна інтерпретація цінності може завдати не менше зла духовному та інтелектуальному розвитку людини, ніж її повна відсутність [4].

Діти – це майбутнє нашої країни, її сила та надія. Тому вкрай важливим є вчасно дбати не тільки про розвиток розумових та творчих здібностей, але й засвоєння системи загальнолюдських, національно-патріотичних цінностей та понять, що мають становити основу культури у професійній підготовці сучасних здобувачів освіти. Фундаментом процесу виховання в закладі освіти лежить система виховних відносин між педагогами та молоддю, де викладачі на власному прикладі формують у молодих людей чіткі національні та патріотичні позиції, показують, як бути активною людиною у громадському житті та відповідальною за моральне становлення себе як особистості. Національно-патріотичне виховання починається з формування патріотичних поглядів. Зараз, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. При цьому потрібно враховувати, що Україна має давню та величну історію та культуру, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. Вони уже увійшли до освітнього і загально-виховного простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їх переосмислення, яке відкриває нові можливості для освітньої сфери [4].

Теоретичні знання – це тільки початок національно-патріотичного виховання, яке обов'язково передбачає втілення їх у вчинок, у практичну діяльність. У процесі діяльності знання перетворюються у переконання, ставлення особистості до минулого і сучасного України, у вміння та готовність діяти [9].

Пошуки шляхів удосконалення національно-патріотичного виховання особистості, нації все виразніше постають як актуальне завдання психологічної науки. Плекання патріотизму – це проблема існування людства і кожної нації, тому що є передумовою будь-якого прогресу – культурного, політичного, соціального, економічного. Народ здавна ставить головною мету виховання –

підготувати всебічно розвинену людину, вірного сина чи доньку свого народу, палкого патріота, стійкого громадянина Батьківщини-України. Тому сьогодні феномен патріотизму набув виняткової суспільної значущості. Важливе природне намагання учня молодшого віку – здобуття певного соціального становища у групі однолітків, реалізація суспільно значущої освітньої діяльності у стінах закладу. Враховуючи те, що новоутворенням цього віку є розвиток рефлексії, то саме у цей час постає проблема створення сприятливих психологічних умов для формування саме патріотичної рефлексії [7].

Одним з найважливіших факторів, який впливає на формування особистості є соціальне довкілля, як сукупність суспільних і психологічних умов, за яких людина живе і розвивається. Тому його потенційні можливості треба вміло використовувати у процесі формування патріотичної рефлексії, що найперше засобами виховного впливу домашнього оточення, яке в подальшому трансформується у виховання громадянське, суспільне. Дорослі мають сприяти зародженню й утвердженню таких психічних новоутворень у дитини, як усвідомлення себе суб'єктом пізнання через прийняття ролі учня, прийняття ролі та авторитету батьків у сім'ї, вчителя у школі. Аналіз наукових досліджень Ю.П. Азарова, М.В. Осоріна, психолого-педагогічний досвід і практика дозволяють стверджувати, що у системі різноманітних соціальних інститутів, котрі впливають на розвиток особистості, родина є не тільки важливим дієвим компонентом патріотичного виховання, а й постає інтегральним чинником формування у неї патріотичної рефлексії [7].

Головна умова формування патріотичної рефлексії – міцний фундамент сім'ї, що базується на її непорушному авторитеті, подружній вірності, любові до дітей і відданості обов'язку їх виховання, материнському покликанні жінки, піднесенні ролі батьків у створенні та захисті домашнього вогнища. Щоб виховати справжніх синів і дочок свого народу, палких патріотів держави, які були б віддані волелюбним заповітам дідів і прадідів та брали активну участь у розбудові незалежної України, слід цілеспрямовано, систематично і послідовно формувати у дітей та підлітків історичну пам'ять та історичну свідомість. Водночас у цьому плеканні патріотичної рефлексії важливим є також те, наскільки родина живе інтересами держави і всього народу загалом. Діти прислухаються до розмов батьків, є свідками їхніх учинків, радіють їхнім успіхам чи співчують невдачам. Виховний вплив сім'ї зростає, якщо батьки цікавляться не лише навчанням, а й пізнавальною, громадянською та духовною діяльністю своїх дітей. Один з дієвих чинників у цьому процесі розвитку рефлексії – спільна праця батьків і дітей, котра вінчає успіх і добробут сімейного життя. За таких умов інтереси сім'ї збігаються з інтересами суспільства, формується свідомий громадянин країни [1].

Суспільне виховання посилюється за рахунок залучення державних інституцій, завданням яких є формування, розвиток програм та запровадження пріоритетів, які стають базисом відродження національної ідеї, культури, гарантом непохитності громадянської позиції та закріплення на державному рівні основних засад національно-патріотичного виховання [6].

Але на жаль, проблема полягає в тому, що сучасна українська сім'я у більшості випадків не готова до виховання базових гуманістичних цінностей у дітей в наслідок браку педагогічних знань, нерозуміння вікових особливостей дітей, морального і етичного невігластва, переживання кризи, вирішення якої залежить від консолідації зусиль у цьому плані із закладом освіти, створення умов для підвищення педагогічної культури. Вирішення цієї ситуації потребує уваги і значних зусиль з боку вчених і практиків, розробки відповідних методик, врахування педагогічного досвіду [5].

На єдності виховних задач сім'ї та закладу освіти наполягав К.Д. Ушинський, який вважав, що шкільне виховання має бути логічним продовженням домашнього: родина закладає основи моральної самосвідомості, школа створює умови для реалізації внутрішнього потенціалу дитини, закладеного природою і сім'єю [8].

Шляхи взаємодії сім'ї і закладу освіти «через дитину» досліджував А.С. Макаренко, який віддавав пріоритет закладу освіти, що не лише виховує дитину, а й допомагає батькам у вихованні дитини. На думку педагога, зусилля родини мають бути спрямовані на оволодіння новими виховними методами і створення сприятливої виховної атмосфери у сім'ї. Водночас педагог засуджував використання у сімейному вихованні «вчитування моралі» та громадського осуду, які більше шкодять, ніж допомагають дитині [9].

На думку В.О. Сухомлинського, всі шкільні проблеми і труднощі росту, які виникають в процесі виховання дітей стосуються не лише закладу освіти, а беруть свій початок у сім'ї. То ж досягти успіху у вихованні підростаючого покоління можливо лише спільними зусиллями сім'ї і школи. У цьому плані найбільш значимі морально-етичні цінності та батьківський авторитет [10].

У сучасних умовах дефіциту спілкування, високої зайнятості батьків, демократизації суспільних відносин, впровадження передових технологій, надзвичайно гостро постає проблема розробки і впровадження курсів підвищення педагогічної культури батьків, ознайомлення їх з сучасними методиками виховання дітей [11].

Обмін педагогічним досвідом виховання дітей у сім'ї стимулює до критичного осмислення і аналізу педагогічних упущень у тих сім'ях, де виховання здійснюється на низькому педагогічному рівні. У цих випадках педагогам потрібно дотримуватись педагогічного такту у спілкуванні, викликати інтерес і стимулювати до самовдосконалення, педагогічного зростання, а отже кращого виховання дітей [11].

Ефективне виховання у дітей та молоді національно-патріотичних та Європейських цінностей – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, закладів освіти, сім'ї, громадських, благодійних, релігійних організацій та інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [1].

Отже, можна дійти висновку, що в процесі формування національних та Європейських цінностей у здобувачів освіти виникає безліч складних виховних та освітніх проблем, розв'язання яких потребує комплексного підходу до застосування різних методів впливу чи варіантів їх раціонального поєднання. Використання гуманістичного, системного, особистісно-орієнтованого та суб'єкт-суб'єктного підходів є основою формування національних та Європейських цінностей у школярів, обумовлене викликами сучасної української школи [3].

Список використаних джерел

1. Алятова Є.Р. Про значення сім'ї у формуванні вільної особистості дитини. *Педагогіка і психологія*. 2006. № 2. С. 36-84.
2. Бондаренко Н. Модерна українська ідентичність як основа формування європейськості майбутньої еліти. *Обдаровані діти – скарб нації!* : матер. III Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 18–23 серп. 2022 р.). Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. С. 139–149.
3. Бех І.Д. Проблема методів виховання у сучасній школі. *Педагогіка і психологія*. 1996. № 4. С. 136-140.
4. Бех І.Д. Виховання особистості: сходження до духовності: наук. видання. Київ: Либідь, 2006. 272 с.
5. Кравченко Т.В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: монографія. К. Фенікс, 2009. 416 с.
6. Макаренко А.С. Загальні умови сімейного виховання. Твори: У 7-ми т. Т.4.
7. Михальченко Н.В. Розвиток патріотичної рефлексії у молодшому шкільному віці. *Вісник Одеського національного університету*. 2003. Т.8, Вип. 10. Психологія. С. 80-84.
8. Назаренко Л.М. Сутність та особливості моделі родинно-шкільного виховного простору. *Виховна робота в школі*. Харків: Основа, 2005. №3. С. 2-12.
9. Педагогічні задачі і завдання для батьків / за ред. В. Г. Постоного. К.: Радянська школа, 1989. 189 с.
10. Савченко О.Я. Навчально-виховне середовище сучасної школи: діалог з В.О. Сухомлинським. *Науковий вісник Миколаївського держ. ун-ту ім. В.О. Сухомлинського*: зб. наук. пр. [редкол: В.П. Андрущенко, І.Д. Бех, А.М. Богуш та ін.]. Миколаїв, 2004. Вип. 8. С. 4-9. (серія «Педагогічні науки»).
11. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. Вибрані твори: в 5-ти т. К.: Рад. шк., 1976. Т.1. С. 55-206.

Інклюзивна та корекційна освіта

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ АСИСТЕНТІВ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА: АДАПТАЦІЙНИЙ ЦИКЛ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»

Інна ЧЕРВОНЕЦЬ,

завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

Сучасні підходи до освіти відображено у: Законі України «Про освіту», Концепції Нової української школи, Державному стандарті базової середньої освіти, Концепції розвитку інклюзивного навчання тощо.